

Лілія Харченко,

*магістриня 2 р. н. кафедри зв'язків з громадськістю,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»
l.kharchenko@ukma.edu.ua*

Алла Зінченко,

*наукова керівниця, кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри зв'язків з громадськістю,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»*

РОЛЬ КОМУНІКАЦІЙ У РОЗВ'ЯЗАННІ ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНУ

Гендерно зумовлене насильство (ГЗН) визнано глобальною проблемою охорони здоров'я, нею ж і залишається дотепер (ООН, 1989). Ця проблема загострюється у кризові періоди, як-от в умовах війн і збройних конфліктів (UNFPA, 2022). Повномасштабне вторгнення Росії в Україну не стало винятком, а навпаки — створило ґрунт, на якому насильство за ознакою статі розквітло в найгірших його проявах. Тож наразі проблема ГЗН в Україні стоїть ще гостріше, а її вирішення є ще нагальнішим. Дослідники Giomi та Magaraggia вважають, що саме роль комунікації в інформуванні, підвищенні обізнаності та змінах поведінки має вирішальне значення (2017).

ГЗН історично розглядали як насильство чоловіків проти жінок (Graaf, 2021). Така класифікація мала сенс з огляду на статистичні дані, які вказували на те, що більшість постраждалих від ГЗН — це особи жіночої статі (ООН, 2021). Проте сучасні дослідження розширюють категорії постраждалих від ГЗН, охоплюючи представників ЛГБТК+ спільноти, чоловіків тощо (Graaf, 2021). В основі гендерно зумовленого насильства

є історично усталений нерівномірний розподіл влади між чоловіками та жінками, що призвів до створення й вкорінення соціальних механізмів домінування та дискримінації осіб жіночої статі — перетворення половини людства на меншину (UNFPA, 2022, с. 21). Патріархальні структури, закріплені в суспільстві, сприяють відтворенню гендерних ролей, що ускладнює боротьбу з проблемою (Marin & Russo, 1999).

В умовах війни проблема ГЗН загострюється через високий рівень невизначеності, соціальної напруги та стресу. На жаль, поки вразливість населення зростає, увага до теми падає, оскільки всі зосереджені на зовнішньому ворозі. І ця тенденція добре простежується у статистиці, зокрема за даними Офісу Генерального прокурора з початку 2024 року було зареєстровано на 80 % більше випадків домашнього насильства (форма ГЗН), ніж за 2023 рік.

Зниження рівня гендерно зумовленого насильства потребуватиме нових теоретичних концепцій і механізмів протидії, які братимуть до уваги різні аспекти гендеру, а також соціальне середовище, рівень розвитку суспільства та прогрес у сфері соціальних наук (Russo & Pirlott, 2006, с. 181). Комунікація точно буде в центрі цих механізмів протидії, адже вона спрямована на підвищення обізнаності, зміну суспільних настанов і поведінки, і підтримку постраждалих. Проте комунікація не є магичною пігулкою, і вона не працюватиме у вакуумі без підтримки від держави, громадських організацій і суспільства.

Нещодавнє дослідження, проведене в березні 2024 року CLEAR Global на тему комунікації про гендер та насильство, показало, якими є основні проблеми комунікації про ГЗН в Україні. Першою є проблема мови, яку вживають для комунікації про ГЗН: вона є важкою для сприйняття на масовому рівні через складні конструкції, англіцизми тощо. Другою є проблема різноманіття, адже більшість комунікаційних кампаній про ГЗН спрямовані на жінок як на основних постраждалих і не враховують чоловіків чи представників

ЛГБТКІА+ як потенційних постраждалих теж. І четвертою проблемою в дослідженні визначають доступність інформації: людям було б зручніше отримувати інформацію через різні канали комунікації, як-от соціальні мережі, Інтернет і громадські заходи тощо (Clear Global, 2024).

Отже, проблема гендерно зумовленого насильства досі є масштабною соціальною проблемою як в Україні, так і у світі, і вона тільки загострюється в умовах повномасштабної війни. Проблема ГЗН вже вийшла за межі насильства чоловіків щодо жінок, проте досі може сприйматися саме з цього погляду, де жінки – постраждали, чоловіки – кривдники. Корінь ГЗН – у історично зумовленій гендерній нерівності, яка вбудована в інститути та норми суспільства, а найважливіше – у відносини влади (Марценюк, 2021, с. 21). Комунікація має потенціал змінювати суспільство як на індивідуальному, так і на колективному рівні. Соціальні зміни є довготривалим процесом, але просвітні комунікаційні кампанії та комунікації спрямовані на підвищення обізнаності – перший крок до цих змін, до змін поведінки, викорінення стереотипів тощо (UNIFEM, 2003). Завданням же комунікаційних компаній про ГЗН в Україні буде врахувати наявні проблеми та слабкі сторони комунікацій про ГЗН у світі загалом та в Україні зокрема.

Список використаних джерел

- Марценюк, Т. (2021). *Гендерна рівність та недискримінація на практиці*. Комора.
- ООН. (2021). Аналітична довідка ООН: гендерно зумовлене насильство. https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-11/UN%20Policy%20Paper%20on%20GBV_FINAL%20UKR.pdf.
- Офіс Генерального прокурора. (2024, 2 грудня). *Домашнє насильство не має замовчуватись* [Відео]. Facebook. <https://www.facebook.com/watch/?v=1299759484342971>.
- Саратова, Ю., & Купрієнко, Л. (2024, березень). *Комунікація про гендер та насильство в Україні*. Clear Global. <https://clearglobal>.

org/wp-content/uploads/2024/06/CLEAR-Global_Communicating-about-gender-and-violence-in-Ukraine_report_Ukrainian_FINAL.pdf.

- D'Ambrosi, L., Papakristo, P., & Polci, V. (2018). Social media and gender violence: Communication strategies for a “new education”. *Italian Journal of Sociology of Education*, 10 (2), 76–89. <https://doi.org/10.14658/PUPJ-IJSE-2018-2-6>.
- Giomi, E., & Magaraggia, S. (2017). *Relazioni brutali. Genere e violenza nella cultura mediale*. Il Mulino. <https://www.darwinbooks.it/doi/10.978.8815/335609>.
- Graaff, K. (2021). The implications of a narrow understanding of gender-based violence. *Feminist Encounters: A Journal of Critical Studies in Culture and Politics*, 5 (1). <https://doi.org/10.20897/femenc/9749>.
- Marin, A. J., & Russo, N. F. (1999). Feminist perspectives on male violence against women: Critiquing O'Neil and Harway's model. *New perspectives on violence against women* (pp. 18–35). <https://doi.org/10.4135/9781452231921.n3>.
- Russo, N. F., & Pirlott, A. (2006). Gender-based violence: Concepts, methods, and findings. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1087 (1), 178–205. <https://doi.org/10.1196/annals.1385.024>.
- United Nations (1989). *Violence against women in the family*. United Nations.
- United Nations. (1995). Platform for action D.112. In *Beijing declaration and platform for action: Unedited advance text* (pp. 1–132). <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>.
- United Nations Development Fund for Women. (2003). *Making a difference: Strategic communications to end violence against women*.
- NFPA. (2022). *Запобігання та реагування на насильство за гендерною ознакою: національна правова база та міжнародні стандарти*. UNFPA. https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_gbv_2022_fin.pdf.